

Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т.Г. Шевченка
Кафедра права, філософії та політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Протокол № 1 від 26.08.2025 року
Завідувач кафедри

проф. Чорний О.О.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН»

Галузь знань – D – Бізнес, адміністрування та право

Спеціальність – D8 – Право

Освітній ступінь – бакалавр

Форма навчання – денна/заочна

Форма підсумкового контролю – екзамен

2025-2026 навчальний рік

Робочу програму розглянуто і схвалено на засіданні кафедри права, філософії та політології

Протокол № 1 від “26”серпня 2025 року.

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: д.і.н., професор, Іваненко А. О.

Мова навчання – українська.

1.ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Обсяг навчальної дисципліни (денна форма)	Обсяг навчальної дисципліни (заочна форма)
Статус навчальної дисципліни: нормативна Рік підготовки: 1 Семестри: 2 Кількість кредитів ECTS: 4	Загальна кількість годин: 150 Шифр та назва спеціальності: D8 – Право Галузь знань D – Бізнес, адміністрування та право Лекції <i>теоретична підготовка</i> : 32 Практичні: 22 Самостійна робота: 96 Вид контролю: екзамен	Загальна кількість годин: 150 Шифр та назва спеціальності: D8 – Право Галузь знань D – Бізнес, адміністрування та право Лекції (<i>теоретична підготовка</i>): 12 Практичні: 8 Самостійна робота: 130 Вид контролю: екзамен

Історія держави і права зарубіжних країн, дотримуючись принципу хронології вивчає структуру, компетенцію, функції органів держави, а також розвиток головних галузей права. Ця дисципліна вивчає право як єдине ціле, державно-правові інститути і правове становище населення в конкретних умовах окремих держав.

При вивченні курсу розглядаються організація влади, державний устрій і становище в ньому особистості, а також первісні основи юриспруденції деяких держав давнини; прослідковується зв'язок права з іншими соціальними нормами, їхній вплив на юридичний побут минулих цивілізацій. Знання політичних систем, законів минулого підносить правову культуру, розвиває правосвідомість, дає змогу краще зрозуміти значимість державно-правових інститутів у житті суспільства. Таким чином, **завданнями** дисципліни є:

- загальна підготовка студентів у питаннях держави і права, вироблення в них особливого юридичного мислення, необхідного для засвоєння і застосування права;
- створення необхідних передумов для найкращого засвоєння таких дисциплін, як теорія держави і права, історія вчень про державу і право, державне і міжнародне право, а також всіх інших юридичних дисциплін, включаючи цивільне, кримінальне право і процес;
- сприяння формуванню наукового підходу до процесів, які відбуваються в нашій країні і в усьому світі;
- розвиток вміння правильно і гуманно оцінювати поведінку людей, які по своїй волі чи випадково стали об'єктом чи суб'єктом державно-правової діяльності.

Очікувані результати навчання:

В результаті вивчення даної дисципліни студенти повинні **знати**:

- предмет і метод історії держави та права зарубіжних країн;
- розвиток суспільного ладу на різних етапах розвитку людства;
- систему органів державної влади й управління в країнах Стародавнього світу, Середніх віків, Нового часу і Новітнього часу;
- основні закономірності формування та методи діяльності податкових органів в країнах Стародавнього світу;
- основні джерела рабовласницького, феодального, буржуазного і сучасного права;
- державно-правові інститути в країнах Європи, Азії, Америки;
- основні принципи континентальної та англосаксонської системи права;
- структуру та основні функції судових органів, поліцейської служби.

Застосовуючи одержані знання студенти повинні **вміти**:

- аналізувати законодавчі акти;
- використовувати в практичній діяльності знання основних принципів континентальної та англосаксонської систем права;
- робити правильні прогнози в сучасному суспільно-політичному житті;
- систематизувати та узагальнювати сучасний досвід таких країн, як Англія, Франція, США, Німеччина в державно-правовому будівництві;
- аналізувати практику роботи парламентських структур в державах Європи та США.

Очікувані результати навчання зазначені в освітній програмі

Компетентності
ЗК1. Здатність до абстрактного мислення аналізу та синтезу. ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно так і письмово ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним. ЗК9. Здатність працювати в команді. ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК14. Цінування та повага різноманітності і мультикультурності. ЗК16. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.
СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві. СК2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову і систему. СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.
Програмні результати навчання
ПРН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел. ПРН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю. ПРН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему. ПРН 7. Скласти та узгоджувати план власного прикладного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами ПРН 10. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології. ПРН 11. Мати базові навички риторики. ПРН 17. Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди. ПРН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів ПРН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі і факти і робити обґрунтовані правові висновки.

4. Організація навчання.

Тематичний план Денна форма навчання

№ п/п	Зміст модулів	Кількість годин			
		Всього	Лекції	Семін. заняття	Сам. робота
Т.1-5 Держава і право стародавнього Сходу					
Т.1	Предмет і завдання історії держави і права зарубіжних країн	6	2	0	4
Т.2	Держава і право Стародавнього Єгипту	6	1	1	4
Т.3	Держава і право Стародавнього Вавилону та Ассирії	6	1	1	4
Т.4	Держава і право Стародавньої Індії	6	1	1	4
Т.5	Держава і право Стародавнього Китаю	6	1	1	4
Т.6-8. Рабовласницька держава і право					
Т.6	Держава і право Стародавньої Греції	8	2	2	4
Т.7	Держава і право Стародавнього Риму	8	2	2	4
Т.8	Держава і право франків	7	2	1	4
Т.9	Держава і право феодальної Франції	7	2	1	4
Т.10	Держава і право феодальної Англії	7	2	1	4
Т.11	Держава і право феодальної Німеччини	9	2	2	5
Т.12	Арабський Халіфат	8	2	1	5
Т. 14-15. Держава і право англо-американської правової сім'ї					
Т.13	Розвиток буржуазної держави і права в	8	2	1	5

	Англії				
T.14	Виникнення і розвиток держави і права в США	8	2	1	5
T.16-17. Держава і право романо-германської правової сім'ї					
T.15	Виникнення і розвиток буржуазної держави і права у Франції	9	2	1	6
T.16	Виникнення та розвиток буржуазної держави і права у Німеччині. Об'єднання Німеччини	9	2	1	6
T.18-21. Історія держави і права Новітнього часу					
T.17	Держава і право США новітнього періоду	8	1	1	6
T.18	Держава і право Німеччини новітнього періоду	8	1	1	6
T.19	Держава і право Франції новітнього періоду	8	1	1	6
T.20	Держава і право Великобританії новітнього періоду	8	1	1	6
Разом годин по курсу		150	32	22	96

**Тематичний план
Заочна форма навчання**

№ п/п	Зміст модулів	Кількість годин			
		Всього	Лекції	Семін. заняття	Сам. робота
Т.1-5 Держава і право стародавнього Сходу					
Т.1	Предмет і завдання історії держави і права зарубіжних країн	6			6
Т.2	Держава і право Стародавнього Єгипту	7	1		6
Т.3	Держава і право Стародавнього Вавилону та Ассирії	8	1		7
Т.4	Держава і право Стародавньої Індії	7		1	6
Т.5	Держава і право Стародавнього Китаю	7		1	6
Т.6-8. Рабовласницька держава і право					
Т.6	Держава і право Стародавньої Греції	8	1		7
Т.7	Держава і право Стародавнього Риму	7		1	6
Т.8	Держава і право франків	8	1		7
Т.9	Держава і право феодальної Франції	7		1	6
Т.10	Держава і право феодальної Англії	8	1		7
Т.11	Держава і право феодальної Німеччини	8	1		7
Т.12	Арабський Халіфат	8	1		7
Т. 14-15. Держава і право англо-американської правової сім'ї					
Т.13	Розвиток буржуазної держави і права в Англії	8	1		7

Т.14	Виникнення і розвиток держави і права в США	8	1	1	6
Т.16-17. Держава і право романо-германської правової сім'ї					
Т.15	Виникнення і розвиток буржуазної держави і права у Франції	8	1		7
Т.16	Виникнення та розвиток буржуазної держави і права у Німеччині. Об'єднання Німеччини	7		1	6
Т.18-21. Історія держави і права Новітнього часу					
Т.17	Держава і право США новітнього періоду	8	1		7
Т.18	Держава і право Німеччини новітнього періоду	8	1		7
Т.19	Держава і право Франції новітнього періоду	7		1	6
Т.20	Держава і право Великобританії новітнього періоду	7		1	6
Разом годин по курсу		150	12	8	130

3. Короткий зміст дисципліни.

Вступ до предмету вивчення.

Предмет історії держави та права зарубіжних країн. Місце і роль історичної, соціологічної та позитивістської шкіл права в становленні ІДПЗК як самостійної галузі наукового знання. Методологія та періодизація науки та курсу історії держави та права зарубіжних країн. Держави з азіатським, рабовласницьким, феодальним, капіталістичним та соціалістичним способами виробництва матеріальних благ, їх порівняльна характеристика. Основні закономірності виникнення, розвитку і занепаду державно-правових систем. Мислителі минулого та сучасності про суть держави і права. Місце ІДПЗК в системі юридичних дисциплін. Теоретичне та практичне значення курсу.

Історія держави і права країн Стародавнього Сходу.

Загальна характеристика держави та права країн Стародавнього Сходу. Спільні та відмінні риси держав Стародавнього Сходу.

Стародавній Єгипет. Утворення, розвиток та загибель Стародавнього Єгипту. Суспільний лад Єгипту. Державний устрій Єгипту. Джерела та характерні риси права.

Стародавня Вавілонська держава. Утворення та розвиток Давньовавілонської держави. Суспільний лад Стародавнього Вавілону. Державний устрій. Джерела права. Загальна характеристика «Законів Хаммурапі». Структура збірника. Регулювання права власності за «Законами Хаммурапі». Зобов'язальне право. Основні договори: купівля-продаж; найм (особистий, майновий); позика. Шлюбно-сімейне право. Спадкове право. Кримінальне право: класифікація злочинів; специфіка покарань; судовий процес, докази.

Стародавня Індія. Джерела інформації про Стародавню Індію. Виникнення і розвиток Давньоіндійської держави. Суспільний лад. Державний устрій. Джерела права. Загальна характеристика «Законів Ману» та політико-правового трактату Каутильє «Артхашастра». Характеристика права власності. Особливості староіндійського зобов'язального права. Шлюбно-сімейне та спадкове право. Кримінальне право та процес.

Стародавній Китай. Джерела та історіографія історії Стародавнього Китаю. Характеристика природних умов та населення Стародавнього Китаю. Періодизація давньокитайської історії. Суспільний та державний лад Шан-Інь. Характеристика держави Чжоу (західне та Східне). Реформи Шан Яна. Суспільний та державний лад давньокитайської імперії Цінь. Реформи Цінь Шіхуана. Характеристика імперії Хань. Джерела та характерні риси права Стародавнього Китаю. Роль буддизму, конфуціанства та легізму в становленні правової культури Китаю.

Історія держави і права античних країн.

Держава та право Стародавньої Греції. Роль та значення Крито-Мікенської цивілізації в становленні давньогрецької державності та культури, зокрема правової. Гомерівська Греція: процес утворення; полісна система та її особливості; органи влади (Рада старійшин, Базилевс, Народні збори). Становлення держави і права в Аттиці. Утворення Афіньської держави. Реформи Солона, Пісістрата та Клісфена. Розвиток Афіньської держави в VI-V ст. до н.е. Причини її падіння. Реформи Ефіялота та Перікла.

Суспільний лад Афін. Державний устрій: діяльність Народних зборів, Ради-500, колегії архонтів, колегії стратегів, Гелієї, Ареопагу тощо. Джерела та загальні риси афінського права. Утворення і розвиток державності на Пелопонесі. Стародавня Спарта. Суспільний лад та його особливості (спартіати, періеки, ілоти). Реформи Лікурга. Державний устрій Спарти: царі; Народні збори; колегія ефорів; судові органи; збройні сили. Джерела та риси права.

Стародавній Рим. Джерела римської історії. Періодизація історії держави і права Риму. Утворення Римської держави: природні умови, населення Стародавньої Італії; виникнення Риму; римське суспільство та органи управління ним за Царської доби; реформи Сервія Туллія. Римська держава у період Республіки: суспільний лад; державний

устрій; судова система; збройні сили; місцеве управління. Криза і падіння Республіки: зовнішня політика Риму; внутрішня політика Риму; наростання повстань рабів; реформи братів Гракхів; військова реформа Гая Марія; громадянські війни; повстання Спартака; тріумвірати; кінець Римської Республіки. Римська держава в період Імперії: рання імперія – принципат; пізня імперія – доміант; падіння Західно-Римської держави.

Право Стародавнього Риму. Джерела права в період Республіки: звичаєве право; закони царів; сенату-консульти; «Закони XII Таблиць»; едикти магістратів; преторські едикти; право народів; діяльність юристів. Джерела права в період Імперії: сенатус-консульти; преторські едикти; конституції імператорів (едикти, декрети, рескрипти, мандати); розпорядження префектів; діяльність юристів. Перші спроби систематизації римського права. Кодекс Грегоріана 295 р. Кодекс Феодосія II 438 р. Кодифікація Юстиніана та її історичне значення: «Кодекс Юстиніана» 529 р.; «Дигести (або Пандекти)» 533 р.; Інституції 533 р.; «Новели». Основні риси права в період Республіки: суб'єкти права; речове право; право власності; права на чужу річ; зобов'язальне право; види контрактів; шлюбно-сімейне та спадкове право; кримінальне право. Судочинство в період Республіки. Римське право в період Імперії: суб'єкти права; речове право; зобов'язальне право; кримінальне право. Судочинство в період Імперії. Рецепція римського права.

Історія держави та права середніх віків.

Загальна характеристика епохи феодалізму. Періодизація історії Середньовіччя. Особливості середньовічної держави і права в Європі.

Держава франків. «Велике розселення» германців в Європі та його наслідки: готи (остготи, вестготи), франки, англи, сакси та ін. Утворення держави франків. Правління Хлодвіга I. Держава франків за династії Меровінгів. «Правління» та реформи майордома Карла Мартелла, їх наслідки для країни. Розвиток Франкського королівства за Каролінгів. Піднесення держави за правління Карла Великого. Розпад імперії франків. Верденський договір 843 р. і поява на мапі Європи Східнофранкського королівства (майбутня Німеччина), Західнофранкського королівства (майбутня Франція) та Середньофранкського королівства (майбутня Італія). Джерела та особливості права салічних франків. «Салічна правда» як пам'ятка ранньофеодального права франків.

Середньовічна держава і право Візантії (Східно-Римської імперії). Обставини виникнення Візантійської ранньофеодальної держави, періодизація її історії. Суспільний лад та державний устрій. Місцеве управління. Візантійське право. Загальна характеристика джерел права Візантії IV-VII ст.: Кодекса Феодосія 438 р. та Зведення законів Юстиніана. Затвердження Вселенським (Трульським) собором офіційного корпусу церковних канонів (VII ст.). Основні пам'ятки візантійського права VIII-XIV ст.: «вибрані закони» - Еклога (726 р.); Морський та Воїнський закони як доповнення до Еклоги; Землеробський закон (20-і роки VIII ст.); Прохірон (870-879); Василіки (Базиліки), 888-889 рр.; Хрисовули, Книги епарха та Новелли імператора Костянтина Багрянородного (X ст.). Поява нового джерела візантійського феодального права – приватної юридичної компіляції «Керівництво до законів або Шестикнижжя» Константина Арменопуло (1345 р.).

Історія держави і права Арабського Халіфату. Виникнення Арабського Халіфату та нової світової релігії – ісламу. Державний устрій та система управління. Джерела мусульманського права. Відмінності у розумінні державно-правових питань у різних течіях ісламу. Правовий статус особи за мусульманським правом (шаріатом). Речове право. Інститут вакуф. Зобов'язальне право. Шлюбно-сімейне та спадкове право. Кримінальне право. Суд і судочинство в Арабському Халіфаті.

Історія держави та права феодальної Франції. Утворення Франції. Особливості її розвитку в період феодальної роздробленості (сенйоральної монархії). Формування станово-представницької монархії. Генеральні Штати як станово-представницький орган феодальної Франції. Формування абсолютної монархії. Органи влади в період

абсолютизму. Суспільний лад. Джерела права феодальної Франції. Загальна характеристика «Кутюмів Бовезі». Характерні риси французького феодального права.

Історія держави та права феодальної Німеччини. Утворення Німеччини. Особливості її розвитку у період феодальної роздробленості. Суспільний лад. Священна Римська імперія німецької нації. Формування станово-представницької монархії. Рейхстаг і ландтаги як станово-представницькі органи феодальної Німеччини. «Золота Булла». Реформація. Селянська війна 1524-26 рр. Князівський абсолютизм. «освічений» абсолютизм. Джерела права феодальної Німеччини: «Саксонське зерцало» та «Кароліна».

Історія держави і права феодальної Англії. Утворення англійської держави. Суспільний лад та державний устрій в англосаксонський період. Формування станово-представницької монархії. «Велика Хартія вольностей». Суспільний лад та державний устрій в період станово-представницької монархії. Характеристика державного поступу Англії в період абсолютної монархії. Правова система феодальної Англії.

Історія держави і права Нового часу.

Загальна характеристика держави і права Нового часу. Первинне нагромадження капіталу і становлення капіталізму в країнах Західної Європи. Формування нових буржуазних цінностей. Нідерландська (голландська) буржуазна революція, її вплив на суспільно-політичні процеси в Європі та світі, на формування основ держави нового типу.

Виникнення та розвиток буржуазної держави та права в Англії. Правління Карла I-го. Протистояння між королівською владою та парламентом. «Петиція про права» (1628 р.). Англійська революція. Перша та друга громадянські війни та їх наслідки. Протекторат О. Кромвеля. «Інструмент управління» - нова Конституція Англії. Правління Карла II Стюарта. «Бредська декларація», Закон «Про осілість» (1662) та «Habeas Corpus Act» або «Акт про ліпше забезпечення свободи підданих і запобігання ув'язнення за морями» (1679). Правління Якова II Стюарта. «Славетна революція» 1688 р. та прихід до влади Вільгельма III Оранського. «Білль про права» 1689 р. та Закон «Про обмеження повноважень короля» 1701 р. Формування у Англії парламентської системи правління. Зростання ролі парламенту та Кабінету Міністрів. Промислова революція в Англії. Боротьба за права пролетаріату. Посилення профспілкового руху. Реформи виборчого права 1832, 1867 та 70-80-х рр. XIX ст. Вікторіанська епоха. Колоніальна політика Великобританії. Характеристика права буржуазної Англії.

Виникнення та розвиток держави та права США у XVII-XIX ст. Колонізація Америки. Політика Великобританії щодо своїх колоній в Північній Америці та її наслідки. Революційна війна за незалежність. «Декларація незалежності США» (1776 р.). Утворення конфедерації. «Статті Конфедерації» (1781 р.). Визнання Великобританією незалежності США у 1783 р. Від конфедерації до федерації. Конституція США 1787 р. Законодавча влада США. Виконавча гілка влади США. Джордж Вашингтон – перший Президент США. Білль про права 1789-1791 рр. або перший цикл поправок до Конституції США. Держава США наприкінці ХУІІІ – на початку ХХ-го ст. Державне будівництво та судова реформа. Конституційний нагляд. Збільшення кількості штатів. Умови їх інтеграції в США. Створення політичних партій. Початок демократизації виборчої системи (перший етап). Громадянська війна. Зміцнення федерації. Політика Президента А.Лінкольна. Звільнення рабів. Акт про гомстеди. Другий цикл поправок до Конституції США. «Реконструкція Півдня». Перетворення США в могутню індустріально-аграрну державу. Правова та судова система США.

Виникнення та розвиток буржуазної держави та права Франції наприкінці ХУІІІ – 30-х роках ХХ ст. Соціально-економічні, ідеологічні та політичні причини Великої французької революції. Революція 1789-1794 рр. і становлення конституційного ладу в Франції. Державний лад Франції від Першої республіки до Першої імперії. Еволюція державного ладу Франції від режиму Реставрації до Другої імперії. Паризька комуна 1871 р. Третя республіка у Франції та її падіння (1871-1940 рр.). Правова система Франції і її

розвиток у XIX – 30-х роках XX-го ст. Кодифікації Наполеона 1804-1810 рр. (цивільний, торгівельний, кримінальний, цивільно-процесуальний та кримінально-процесуальний кодекси).

Виникнення та розвиток буржуазної держави та права Німеччини на початку XVIII – 30-х роках XX ст. Державний лад Німеччини до об'єднання. Падіння «Священної римської імперії німецької нації». Форми наступних об'єднань німецьких держав на початку XIX ст. : «Рейнський союз» 1806 р. та Німецький союз 1815 р. Перші конституції німецьких держав. Вплив революції 1848 р. на подальший розвиток німецького конституціоналізму. Пруська Конституція 1850 р. Франкфуртська Конституція Німецької імперії 1849 р. Боротьба Прусії за гегемонію в Німеччині. Утворення Північно-Німецького союзу. Конституція 1871 р. і державний лад Німецької імперії. Політичний режим кайзерівської Німеччини. Листопадова буржуазно-демократична революція 1918 р. і крах кайзерівської Німецької імперії. Веймарська республіка. Встановлення революційних органів влади. Веймарська конституція 1919 р. Політичний режим Веймарської республіки. Прихід до влади фашистів. Механізм фашистської диктатури. Державне регулювання економіки в фашистській Німеччині. Мілітаризація промисловості та армія.

Виникнення та розвиток буржуазної держави та права Японії у другій половині XIX – 30-х роках XX ст. Державний лад Японії до середини 60-х років XIX ст. Відновлення імператорської влади в країні 1868 р. («реставрація Мейдзі»). Буржуазні реформи 70-80-х рр. Боротьба за демократизацію політичного ладу. Утворення політичних партій Японії. Конституція 1889 р. Створення нової судової системи. Держава Японії після прийняття Конституції. Зростання могутності Японської держави наприкінці XIX – на поч. XX-го ст. Японська держава між двома світовими війнами. Право буржуазної Японії та його особливості.

Виникнення та розвиток буржуазної держави та права Китаю у другій половині XIX – 30-х роках XX-го ст. Імперія Цінів у XIX ст. Тайпінське повстання та «опіумні» війни. Рух за реформи національної буржуазії. Криза цінської імперії початку XX-го ст. Сінхайська революція 1911 р. і падіння монархії. Тимчасова Конституція Китайської Республіки (11 березня 1912 р.). Державний лад гоміньданівського Китаю. Право Китаю. Право імперії Цінів. Право Китайської Республіки (1912-1949 рр.).

Історія держави і права Новітнього часу.

Держава і право Німеччини Новітнього часу. Німеччина після Другої світової війни. Потсдамські угоди і створення військово-контрольного управління окупованою Німеччиною. Демілітаризація, декартилізація, денацифікація і демократизація Німеччини. Курс на створення західнонімецької «соціальної держави». Утворення ФРН. Окупаційний статут. Прийняття 8 травня 1949 р. Основного закону Федеративної республіки Німеччини. Утворення НДР. Об'єднання Німеччини та його історичне значення для країни, Європи і світу. Місце та роль ФРН в Європейському Союзі. Право Німеччини. Цивільне право. Загальна характеристика, система і зміст Цивільного кодексу. Основні інститути ЦК. Юридичні особи. Договори і зобов'язання. Право власності і володіння. Шлюб і сім'я. Торгівельне право. Кримінальне право. Трудове і соціальне законодавство.

Держава і право Франції Новітнього часу. Причини падіння Третьої республіки. Рух опору. «Тимчасовий режим» і боротьба навколо Конституції. Четверта Республіка у Франції. Конституція 1946 р. Загострення політичного становища у Франції на початку 50-х років XX ст. і відхід від основних принципів Конституції. Шарль де Голль. П'ята Республіка у Франції. Конституція 1958 р. Розвиток політичної системи Франції у другій половині XX-го – 10-х роках XXI-го ст. Правова система Франції і її розвиток у другій половині XX-XXI-му ст. Поступове оновлення традиційних наполеонівських кодексів. Реформування і демократизація кодексів судочинства. Заміна наполеонівського КПК новим Кримінально-процесуальним кодексом 1958 р. Укладання нового Цивільно-процесуального кодексу Франції в 70-х роках XX-го ст. Переробка кодексів матеріального

права – ЦК, ТК і КК. Поява в другій половині ХХ-го ст. великої кількості значних консолідованих актів: трудового кодексу, митного, сім'ї і соціальної допомоги, дорожнього, податкового, публічної охорони здоров'я (всього 19), які поклали початок формуванню нових важливих галузей права невідомих наполеонівській епосі.

Держава і право Великобританії Новітнього часу. Еволюція державного регулювання економіки. Еволюція партійної системи. Основні зміни в державному устрої. Виборчі реформи 1918, 1928, 1948, 1969 років. Реформи парламенту: «Акт про парламент 1911 р.», Закон 1949 р. «Про зміни Акту про парламент 1911 р.». Подальше посилення ролі Кабінету міністрів Великобританії: «Акт про надзвичайні повноваження Кабінету міністрів» 1920 р.; «Акт про міністрів корони» 1937 р. та ін.. Поліцейські і судові органи. Закон «Про суди» 1971 р. та закон 1981 р. «Про Верховний суд». Закон 1990 р. «Про суди і юридичне (правове) обслуговування». Створення в Англії нового для країни інституту – адвокатури. Місцеве управління. Акт 1993 р. «Про місцеве самоврядування». Розвиток англійського законодавства в ХХ-ХХІ-му ст. Остаточне перетворення законодавства в найпродуктивніше джерело права. Акти делегованого законодавства. Систематизація англійського законодавства. «Акт про процедуру консолідації законодавства» 1949 р. Створення парламентом (1965 р.) спеціальної правової комісії для реформи права аж до його повної кодифікації. Особливості розвитку англійського цивільного права. Зміни в сімейному праві. Законодавство про компанії (1929р., 1948 р., 1985р. та ін.) монополії і обмежувальну торговельну практику. Розвиток трудового і соціального законодавства в Англії. Розвиток англійського кримінального права і процесу в ХХ-ХХІ-му ст.

Держава і право США Новітнього часу. Регулятивна роль держави США у сфері економіки і соціальних відносин. Законодавство 60-х років в рамках програми «боротьби з бідністю» Л. Джонсона. Основні зміни в державному апараті. Поправки до Конституції США. Реформи виборчого права. Законодавство 50-60-х років проти расової дискримінації. Розвиток конституційного принципу «поділу властей» та механізму «стримувань і противаг». Еволюція американського федералізму. Зростання бюрократичного апарату. Діяльність правоохоронних органів. Історія законодавства в ХХ-ХХІ-му ст. Історія цивільного права і правове регулювання підприємництва в США. Антитрестівське законодавство (Закон Шермана 1890 р., Закон Клейтона 1914, Закон про Федеральну торговельну комісію 1914 р., Закон Вагнера 1935 р., Закон Тафта_Хартлі 1947 р. та ін.). Розвиток трудового законодавства в ХХ-ХХІ-му ст. Розвиток кримінального права і процесу.

Тематика практичних занять.

Розділ 1. Стародавня держава і право

Тема 1. Предмет і завдання курсу історії держави і права зарубіжних країн

1. Предмет і завдання курсу історії держави і права зарубіжних країн.
2. Значення історії держави і права як науки та її місце в системі юридичних дисциплін.
3. Джерела та періодизація держави і права зарубіжних країн.
4. Виникнення держави і права. Характерні риси рабовласницької держави і права.

Тема 2. Держава і право Стародавнього Єгипту (Семінар 1)

1. Виникнення та розвиток держави.
2. Суспільний устрій в Стародавньому Єгипті.
3. Державний лад в Стародавньому Єгипті.
4. Суд та збройні сили.
5. Право Стародавньому Єгипті.

Тема 3. Держава і право Стародавнього Вавилону та Ассирії (Семінар 1)

1. Утворення Вавилонської держави.
2. Суспільний лад.

3. Державний устрій.
4. Джерела та характерні риси права.
5. Ассирія

Тема 4. Держава і право Стародавньої Індії (Семінар 2)

1. Виникнення держави та її розвиток.
2. Особливості суспільного ладу.
3. Державний устрій.
4. Суд і збройні сили.
5. Джерела та характерні риси права.

Тема 5. Держава і право Стародавнього Китаю (Семінар 2)

1. Виникнення держави та її розвиток. Держава Шан (Інь).
2. Держава Чжоу.
3. Держава Цін.
4. Держава Хань.
5. Основні риси права.

Тема 6. Держава і право Стародавньої Греції (Семінар 3)

1. Зародження держави в Афінах. Реформи Тезея.
2. Реформи Солона. Реформи Клісфена. Демократизація державного ладу.
3. Державний лад, суд, збройні сили. Основні риси афінського права.
4. Спарта.

Тема 7. Держава і право Стародавнього Риму (Семінар 4)

1. Виникнення Риму. Реформи Сервія Тулія.
2. Суспільний і державний лад Римської республіки.
3. Криза республіки. Реформи Гракхів. Диктатура Сулли.
4. Причини падіння республіки. Диктатура Цезаря.
5. Суспільний і державний лад Риму в період принципату.
6. Домінант. Реформи Діоклетіана та Костянтина.
7. Римське право ранньої республіки. Закони XII таблиць.
8. Класичне римське право (пізня республіка і принципат).

Розділ 2. Феодальні держави Західної Європи та Арабський Халіфат

Тема 8. Держава і право франків (Семінар 5)

1. Виникнення держави і права у германців, загальна характеристика.
2. Особливості утворення держави у франків.
3. Суспільний лад.
4. Державний устрій.
5. Джерела та характерні риси права.

Тема 9. Держава і право феодальної Франції (Семінар 5)

1. Розвиток феодальних відносин. Період феодальної роздробленості.
2. Станово-представницька монархія. Центральне і місцеве управління (XIV – XV ст.).
3. Абсолютна монархія. Державний устрій в період абсолютизму. Реформи Ришельє та Людовіка XIV.
4. Джерела та характерні риси права.

Тема 10. Держава і право феодальної Англії (Семінар 6)

1. Суспільний і державний лад англосаксів.
2. Феодальна монархія в Англії після нормандського завоювання (XI-XII століття).

3. Утворення станово-представницької монархії в Англії.
4. Велика Хартія Вольностей 1215 р.
5. Абсолютна монархія в Англії.
6. Джерела права середньовічної Англії.
7. Основні риси права середньовічної Англії.

Тема 11. Держава і право феодальної Німеччини (Семінар 7)

1. Утворення і розвиток феодальної держави у X – XII ст.
2. Виникнення та особливості станово-представницької монархії.
3. Становлення князівського абсолютизму.
4. Особливості розвитку феодального права в Німеччині.

Тема 12. Арабський Халіфат (Семінар 8)

1. Утворення Арабського Халіфату.
2. Суспільний лад Халіфату.
3. Державний лад Халіфату.
4. Джерела та основні риси мусульманського права

Тема 13. Розвиток буржуазної держави і права в Англії (Семінар 9)

1. Передумови та особливості англійської буржуазної революції.
2. Розвиток конституційної монархії і парламенту в XVII – XIX ст.
3. Державний устрій наприкінці XIX – початку XX ст.
4. Основні джерела і риси англосаксонської системи права.

Тема 14. Виникнення і розвиток держави і права США (Семінар 10)

1. Заснування та соціально-економічний розвиток північноамериканських колоній.
2. Війна колоній за незалежність і утворення США.
3. Створення конфедерації. Конституція США 1787 року. Білль про права (1791 р.).
4. Розвиток США у XIX ст.
5. Адміністративно-територіальний поділ і органи управління.
6. Правова система США.

Тема 15. Виникнення і розвиток буржуазної держави і права у Франції (Семінар 11)

1. Початок буржуазної революції. Декларація прав людини.
2. Встановлення панування великої буржуазії.
3. Варенська криза 1791 р. і знищення монархії.
4. Боротьба жиронди і «гори». Створення яacobінської диктатури.
5. Яacobінська диктатура. Конституція 1793 р.
6. Контрреволюційний переворот 9 термідора. Директорія.
7. Консульство й імперія.

Тема 16. Виникнення та розвиток держави і права буржуазної Німеччини (Семінар 12)

1. Віденський конгрес та його наслідки. Революція 1848 року.
2. Північнонімецький союз. Утворення німецької імперії.
3. Характерні риси права.

Тема 17. Держава і право США Новітнього часу (Семінар 13)

1. Централізація державної влади. Новий курс президента Ф.Д. Рузвельта.
2. Зміни в Конституції.
3. Партійна система і її вплив на формування державних органів.
4. Місцеве управління, суд, поліція.
5. Характеристика основних джерел і галузей права.
6. Податкова система США.

Тема 18. Держава і право Німеччини Новітнього періоду (Семінар 14)

1. Революція в Німеччині 1918 року та її наслідки.
2. Встановлення фашистської диктатури.
3. Крах фашистської диктатури. Проголошення Федеративної Республіки Німеччини.
4. Проголошення Німецької демократичної республіки. Об'єднання Німеччини.
5. Судові та правоохоронні органи Німеччини.
6. Податкова система Німеччини.

Тема 19. Держава і право Франції новітнього періоду (Семінар 15)

1. Зміни в державному устрої та політичному режимі між двома світовими війнами. Падіння Третьої республіки.
2. Державний устрій та політичний режим Четвертої республіки.
3. Державний устрій та політичний режим П'ятої республіки.
4. Основні джерела та риси права.
5. Судові та правоохоронні органи Франції.
6. Податкова система Франції.

Тема 20. Держава і право Великобританії нового часу (Семінар 16)

1. Основні зміни в економіці, політичній системі та в державному устрої в першій половині XX ст.
2. Криза Британської колоніальної імперії після першої та другої світових воєн.
3. Урядування консерваторів.
4. Великобританія в XXI ст.
5. Структура органів влади.
6. Основні джерела та риси права.
7. Правоохоронні органи Англії.
8. Податкова система Великої Британії.

6. Завдання для самостійної роботи.

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ ТА МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ.

1. «Закони царя Хаммурапі» – перше зведення законів Стародавнього Вавилону.
2. Адміністративний поділ та система місцевого управління.
3. «Закони Ману» як визначальна пам'ятка індійської правової думки.
4. «Іліада» та «Одіссея» як джерело вивчення ранніх етапів давньогрецької історії.
5. Архонт Перікл – «вождь афінської демократії».
6. Легендарний законодавець Лікурґ і особливості державно-правового устрою Давньої Спарти.
7. Остракізм (суд черепків).
8. Етапи боротьби плебеїв за свої політичні права та зміцнення Римської республіки.
9. «Закони XII таблиць» – найдавніша пам'ятка римського рабовласницького права.
10. Політичний портрет Гая Юлія Цезаря.
11. Октавіан Август і утвердження Римської імперії.
12. Еволюція вчення про податки.
13. Варварські правди.
14. Державна діяльність Карла Великого.
15. Цивільне право за «Салічної правдою».
16. Органи влади та управління Франції в XIII – XV ст. Генеральні штати.
17. Війна Червоної та Білої троянд.
18. Повноваження органів державного управління Арабського Халіфату. Органи на місцях.

19. Протекторат Кромвеля.
20. Роль доктрини Монро у політичній системі США.
21. Декларація незалежності та проголошення Сполучених Штатів Америки.
22. «Батьки-фундатори США» (політичні портрети /Джорж Вашингтон, Бенджамін Франклін, Семюель Адамс, Олександр Гамільтон, Томас Джефферсон).
23. Диктатура Монро.
24. Конституція США 1787 р. як основа американського федералізму та демократії.
25. «Декларація прав людини та громадянина 1789 р.» як програмний правовий акт французької революції.
26. Політичні лідери Великої французької революції (Мірабо, Марат, Робесп'єр).
27. Політичний портрет Наполеона Бонапарта – «імператора всіх французів».
28. Органи влади та управління Паризької Комуні.
29. Французький цивільний кодекс 1804 р.
30. Рейнський союз.
31. Політичний портрет Отто фон Бісмарка.
32. Конституція 1871 р. та державно-правове оформлення Германської імперії.
33. Кримінальне право Німеччини. Кримінальне уложення 1871 р.
34. Цивільний кодекс 1896 р. – перша загальна кодифікація цивільного права.
35. Законом Тафта-Хартлі (1947 р.)
36. Політичний портрет Ф.Д.Рузвельта.
37. Постдамська конференція.
38. Веймарська Конституція 1919 р. – визначний правовий документ у новітній історії.
39. А.Гітлер і фашистська диктатура в Німеччині.
40. Шарль де Голль.
41. Маргарет Тетчер та «неоконсервативна революція» у Великобританії.

Індивідуальні завдання

Реферат є одним із видів індивідуальних завдань навчально-дослідницького характеру, який сприяє закріпленню, поглибленню й узагальненню знань, отриманих студентами під час опанування відповідного інформаційного матеріалу.

Кожен студент із запропонованих питань до семінарського заняття обирає собі одне, яке оформляє у вигляді реферату/ есе. Кожен студент протягом курсу виконує 1 реферативне завдання. В окремих випадках із дозволу викладача студент може виконувати реферат із теми, запропонованої ним самим.

До теми реферату потрібно скласти план, у якому повинні міститися питання, що розкривають суть досліджуваної теми. Доцільно назву теми та план реферату обговорити з викладачем під час проведення консультації. Після обрання теми потрібно здійснити вивчення рекомендованих джерел, без знання яких неможливе висвітлення питань реферату. Окрім рекомендованих викладачем джерел, необхідно ще використовувати також енциклопедичні та довідкові видання. Під час опрацювання теми студенту доцільно буде звернутися до мережі Internet, та слід зробити відповідні посилання на сервер, з якого взято відповідну інформацію.

Вимоги до оформлення реферату. Обсяг реферату не повинен перебільшувати 25 сторінок, (зазвичай 15 – 20 сторінок). Титульна сторінка реферату оформлюється згідно з загальними вимогами. На другій сторінці потрібно подати план реферату, в тексті роботи слід виділяти заголовки відповідних розділів плану, сторінки повинні бути пронумеровані. Шрифт роботи TimesNewRoman 14 пт, інтервал між рядками – 1,5. Відступи від краю аркуша: лівий – 2,5(3) см, правий – 2(1,5) см, верхній – 2,5 см, нижній – 2,5 см.

При використанні цитат або вільної анотації тих чи інших джерел у тексті реферату слід робити посилання (посторінкові або наскрізні). Висновок роботи має містити узагальнюючі підсумки досліджуваної теми. Наприкінці реферату на окремому аркуші треба надати список використаної літератури.

Другим видом індивідуальної роботи є презентація.

Для створення презентацій використовується програма Microsoft Office Power Point. Мультимедійна презентація – це програма, яка може містити текстові матеріали, фотографії, малюнки, діаграми та графіки, слайд-шоу, звукове оформлення і дикторський супровід, відеофрагменти й анімацію, тривимірну графіку.

Основною відмінністю презентацій від інших способів подання інформації є їх особлива насиченість змістом та інтерактивність, тобто здатність певним чином змінюватися й реагувати на дії користувача.

Переваги мультимедійної презентації:

- унаочнює матеріали, що презентуються;
- підвищує оперативність і об'єктивність оцінювання результатів наукового дослідження;
- гарантує безперервний зв'язок у відносинах “викладач - студент”;
- сприяє розвитку продуктивних, творчих функцій мислення студентів, формуванню операційного стилю мислення.

Головна мета презентаційного повідомлення — донести аудиторії потрібну інформацію. Тому важливо знати правила оформлення презентацій, що ґрунтуються на психофізіологічних особливостях сприйняття людиною інформації.

Презентація складається із слайдів. Тож перш ніж розпочати роботу в Microsoft Office PowerPoint, варто на папері ретельно спланувати власну презентацію, а саме:

- визначитися з темою та з тим, який ілюстративний матеріал знадобиться;
- яка інформація пропонуватиметься на кожному слайді;
- якими шрифтами послуговуватиметеся тощо.

У презентації обов'язково оформлюють титульний та завершальний слайди. На титульному слайді зазвичай вказують тему презентації та її автора (прізвище, ім'я, по батькові), навчальний заклад, місто. Якщо презентація — це портфоліо студента, то обов'язково має бути й фото автора. На завершальному слайді вказують джерела інформації та ілюстративного матеріалу (автор, рік видання, адреса сайту).

Інформаційні слайди містять таку інформацію:

- тема презентації
- план;
- література, інтернет-ресурси;
- діаграми, графіки, таблиці, визначення, опис подій, ілюстрації;
- визначення;
- висновки;
- інші необхідні текстові матеріали.

Завершальний слайд містить подяку за увагу. Рационально використовувати наскрізну нумерацію слайдів, тобто титульний слайд – це слайд № 1, перший інформаційний слайд – це слайд № 2 і далі по порядку. Номер слайда відображається в правому верхньому кутку. На титульному та завершальному слайдах номер може не проставлятися. Кількість слайдів у презентації залежить від мети та цільової аудиторії. Презентація не повинна бути монотонною і громіздкою (оптимально — це 10–20 слайдів).

7. Політика дисципліни та оцінювання

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів:

Рівень теоретичної підготовки студента визначається під час його усної відповіді на теоретичні питання на практичних заняттях, під час складання іспиту (2 семестр) та оцінюється за такими критеріями:

- відповідність змісту;
- повнота та ґрунтовність викладу;
- доказовість викладу;

- термінологічна коректність.

Студент може отримати **3 балів** (“відмінно”), якщо його відповідь повністю відповідає змісту питань семінарського заняття, усі основні проблеми визначені чітко, розкриті повністю та ґрунтовно; студент демонструє високий рівень доказовості викладу матеріалу з питань, на які відповідає, та може викласти свою точку зору з проблеми, що обговорюється; студент досить вільно й коректно користується юридичною термінологією.

Студент може отримати **2 бал** (“добре”), якщо його відповідь в основному відповідає змісту питань семінарського заняття, не всі основні проблеми визначені чітко, не розкриті досить повно та ґрунтовно; студент викладає матеріал, в основному аргументуючи методичні положення, та відчуває труднощі у викладенні своєї точки зору щодо низки проблем; студент в основному правильно користується юридичною термінологією, невелика кількість помилок не перешкоджає розумінню змісту викладеного.

Студент може отримати **1 бали** (“задовільно”), якщо його відповідь лише частково відповідає змісту питання, основні проблеми визначені нечітко, розкриті лише частково і без належної глибини; студент викладає матеріал, майже не аргументуючи методичні положення, та не має своєї точки зору щодо більшості проблем; студент допускає значну кількість термінологічних помилок, що ускладнює розуміння змісту викладеного.

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями провідних засад конституції, трудового права, освітнього менеджменту, економіки, права тощо;

- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;

- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;

- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов’язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;

- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;

- виконати індивідуальне завдання

- самостійну роботу, підготовка якої є обов’язковою умовою допуску до екзамену. Студент, який не підготував самостійну роботу, до екзамену не допускається.

- набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 35 балів.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальних графік відвідування тощо).

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 (<https://drive.google.com/file/d/1YOj2QK3xW-03evO8Tkg1o3ZKUAbBL-VH/view>)). У процесі навчання та при підготовці самостійної роботи, виконанні індивідуальних завдань, забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

8.Розподіл балів за рейтинговою системою

								Самостійна робота	Іспит 25 балів	Підсумкова атестація М1+М2+М3 = 75+ іспит (25). Сума балів = 100
Тема	1	2	3	4	5	6	7	30		
Семінар. Заняття	-	1,5	1,5	1,5	1,5	3	3			
Індивід. робота	3									
Сам. робота	1	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5			
Тема	9		10		11		12	13		
Семінар. Заняття	1,5		1,5		3		3	3		
Індивід. робота	2									
Сам. робота	0,5		0,5		0,5		0,5	0,5		
Тема	14	15	16	17	18	19	20	21		
Семінар. Заняття	3	3	1,5	1,5	3	3	3	3		
Індивід. робота	3									
Сам. робота	0,5	0,5	1	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5		

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Робота на семінарському/практичному занятті	15	3	до 45
Індивідуальні завдання	3	10	до 30
Усього			до 75
Екзамен:			до 25
Разом:			до 100

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
83-89	B	добре	
75-82	C		
68-74	D	задовільно	
60-67	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Методи контролю

Поточний контроль: виконання тестових завдань, тренінги, самостійні роботи, реферативні доповіді, публічні виступи перед аудиторією, самостійні і модульні контрольні роботи.

Підсумковий контроль: екзамен

10. Перелік питань до екзамену.

- Виникнення і розвиток держави в Стародавньому Єгипті.
- Абсолютна монархія в Англії.
- Судові та правоохоронні органи США Новітнього періоду.
- Державний устрій Вавилонської держави.
- Римське право ранньої республіки. Закони XII Таблиць.
- Основні риси права буржуазної Франції.
- Суспільний та державний лад Римської республіки. Криза республіки.
- Якобінська диктатура. Конституція 1793 р.
- Віденський конгрес та його наслідки.
- Суспільний устрій у Стародавньому Вавилоні.
- Виникнення та особливості станово-представницької монархії в Німеччині в XIII - XV ст.
- Судові та правоохоронні органи Франції.
- Держава Чжоу у Стародавньому Китаї.
- Джерела та основні риси мусульманського права.
- Державний устрій Великої Британії.
- Закони царя Хаммурапі.
- Джерела та характерні риси права франкської держави.
- Централізація державної влади США в XX ст. Новий курс президента Ф.Д. Рузвельта.
- Домінат. Реформи Діоклетіана та Костянтина.
- Утворення Арабського Халіфату.

21. Державний устрій та політичний режим П'ятої республіки у Франції.
22. Державний лад і суспільний устрій держави Шань (Інь) у Стародавньому Китаї.
23. Утворення англосаксонських держав.
24. Північно-німецький союз. Утворення Німецької імперії.
25. Закони Ману.
26. Велика Хартія вольностей 1215р.
27. Характеристика основних джерел і галузей права США Новітнього періоду.
28. Державний устрій Стародавньої Індії, суд, збройні сили.
29. Революція 1848 р. Пруська монархія. Конституція Прусії 1850 р.
30. Податкова система Великобританії.
31. Ассирія.
32. Утворення станово-представницької монархії в Англії (XIII - XV ст.).
33. Конституція 1871 р.
34. Суспільний лад та державний устрій в Стародавніх Афінах.
35. Конституція США 1787 року. Білль про права (1791 р.).
36. Розвиток Великобританії між двома світовими війнами.
37. Спарта.
38. Суспільний та державний лад Халіфату.
39. Революція в Німеччині 1918 р. та її наслідки.
40. Реформи Солоні та реформи Клісфена в Стародавніх Афінах.
41. Державний устрій Англії наприкінці XIX - на початку XX ст.
42. Проголошення НДР. Об'єднання Німеччини.
43. Виникнення і розвиток держав Цін'я і Хань у Стародавньому Китаї.
44. Війна колоній за незалежність і утворення США. Декларація незалежності США 1776 р.
45. Падіння Третьої республіки у Франції.
46. Основні риси права Стародавніх Афін.
47. Розвиток конституційної монархії й парламенту в Англії в XVII-XIX ст.
48. Основні джерела та риси права Франції Новітнього періоду.
49. Право Стародавнього Єгипту.
50. Розвиток США у XIX ст.
51. Судові та правоохоронні органи Великої Британії.
52. Виникнення і розвиток держави в Стародавній Індії.
53. Варенська криза 1791 року і знищення монархії.
54. Державний устрій та політичний режим Четвертої республіки у Франції.
55. Особливості суспільного ладу Стародавньої Індії.
56. Заснування та соціально-економічний розвиток північноамериканських колоній.
57. Крах фашистської диктатури. Проголошення ФРН.
58. Суспільний устрій Стародавнього Єгипту.
59. Феодальна монархія в Англії після Норманського завоювання (XI - XII ст.).
60. Податкова система США.
61. Утворення і розвиток Вавилонської держави.
62. Абсолютна монархія у Франції.
63. Характеристика права фашистської Німеччини.
64. Державний лад Стародавнього Єгипту, суд, збройні сили.
65. Основні джерела та особливості англійського буржуазного права.
66. Криза Британської колоніальної імперії після першої та другої світових воєн.
67. Виникнення держави у Стародавньому Римі. Реформа Сервія Туллія.
68. Становлення князівського абсолютизму в Німеччині.
69. Судові та правоохоронні органи Німеччини.
70. Зародження держави в Стародавніх Афінах. Реформи Тезея.
71. Джерела та характерні риси права феодальної Франції.

72. Партійна система США Новітнього періоду та її вплив на формування державних органів.
73. Основні риси права Стародавнього Китаю.
74. Утворення і розвиток феодальної держави в Німеччині в X-XII ст.
75. Основні джерела та риси права Великобританії Новітнього періоду.
76. Класичне римське право. Пізня республіка і принципат.
77. Особливості феодального права в Німеччині.
78. Зміни в Конституції США в Новітньому періоді.
79. Суспільний і державний лад Риму у період принципату.
80. Передумови, етапи та особливості англійської буржуазної революції.
81. Адміністративно-територіальний поділ і органи управління на місцях у США.
82. Історія виникнення податків в країнах Стародавнього світу.
83. Характерні особливості джерел англійського феодального права.
84. Характерні риси права буржуазної Німеччини.
85. Причини падіння республіки. Диктатура Цезаря.
86. Станово-представницька монархія у феодальній Франції.
87. Контрреволюційний переворот 9-го термідора (2 липня) 1794 р. Директорія.
88. Податкові органи в країнах Стародавнього світу.
89. Суспільний та державний лад франкської держави.
90. Буржуазна революція у Франції 1789-1794 рр. Декларація прав людини.

МЕТОДИЧНЕ та ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:

Для організації освітнього процесу використовується комп'ютерна техніка, мультимедійні проектори та методичні матеріали.

Підручники та посібники.

Базові конспекти лекцій.

Лекції на електронних носіях.

Матеріали для самостійного вивчення на електронних носіях.

Вивчення дисципліни студентами передбачає вміння використовувати різні інформаційні ресурси – опубліковану літературу (нормативні документи, підручники, Навчальні посібники, наукові періодичні та монографічні видання, словники, довідники тощо), методичну літературу та Інтернет-джерела, навчальна платформа Moodle.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Грубінко, А.В., 2015. Історія держави і права зарубіжних країн: навчально-методичний посібник; словник-довідник. Тернопіль: Вид-во ТНПУ імені Володимира Гнатюка.
2. Грубінко, А. В. Історія держави і права зарубіжних країн та римське право [Електронний ресурс] : навч. посіб. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019. 384 с.
3. Дручек О.В., Волуйко О.М., Вовк В.М., Посмітна В.В., Коба М.М. Історія держави і права зарубіжних країн. Київ 2024. 186 с.
4. Історія держави і права зарубіжних країн : підручник / [авт. кол.: О. М. Бандурка, О. М. Головка, І. А. Логвиненко та ін.], за заг. ред. О. М. Бандурки; МВС України, Харків. нац. унт внутр. справ. 2-ге вид., допов. та змін. Харків : ХНУВС, 2021. 596 с.
5. Історія держави і права зарубіжних країн : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.М. Бандурки. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
6. Історія держави і права зарубіжних країн. Курс лекцій / В.М. Щербатюк (кер. авт. кол.), Ю.В. Сокур (відп. секр.), Є.С. Дурнов, О.А. Житков, Ю.В. Кривицький та ін.; за ред. В.М. Щербатюка; навчальне видання. – К.: Видавництво «Фенікс», 2021. 536 с.

7. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
8. Історія держави і права зарубіжних країн: Посіб. для підготов, до іспитів / В. І. Орленко, В. В. Орленко. 3-є вид. стереотип. К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008. 244 с.
9. Марченко О. В. Історія держави і права зарубіжних країн : підручник у 2-х т. Т.1. / О. В. Марченко. – Дніпро : ДДУВС, 2024. – 312 с. Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн в питаннях і відповідях : навч. посіб. Харків : Право, 2019. 248 с.
10. Талдикін О. В. Історія держави та права зарубіжних країн (структурнологічні схеми і таблиці) : навч. посібник. У 3-х ч. / О. В. Талдикін. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2024. Ч. 1. 256 с.
11. Талдикін О. В. Історія держави та права зарубіжних країн (структурнологічні схеми і таблиці) : навч. посіб. : у 3-х ч. / О. В. Талдикін. Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2025. Ч. 2. 264 с.
12. Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн. Відповіді на екзаменаційні питання : навч. посіб. Харків : Право, 2020. 248 с.
13. Трофанчук Г. І. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2024. 396 с.
14. Яремчук В. Д. Історія держави і права зарубіжних країн: дефініції, схеми, таблиці: навчальний посібник Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. 244 с.